

LAUSUNTO KANSALLISKIRJASTON TIETOHALLINTOSTRATEGIAAN 2008-2012

Kansalliskirjaston tietohallintostrategia vuosille 2008-2012 kertoo jo sinänsä niistä laajojen muutoksista, joita sekä kirjastosektorilla että julkishallinnon tietohallinnossa on meneillään (ValtIT, KuntIT). Korkeakoulujen rakennemuutos tulee liittämään myös monia kirjastoja yhteen, jolloin kirjastojen tietojärjestelmien yhdistymiselle on samalla ilmeisiä tarpeita. Kaikki nämä tekijät tukevat sekä periaatteellisesti että konkreettisesti kirjastojen tietojärjestelmiin liittyvän työn keskittämistä.

Kansalliskirjaston strategian yhteistyösuunnitelmat tavoittavat entistä laajempialaista yhteistyötä. Kansalliskirjaston toimiala on vuonna 2007 laajentunut kattamaan tieteelliset ja yleiset kirjasto sekä erikoiskirjastot – siis kaikki kirjastosektorit.

Tietohallintostrategian visio tähtää kuitenkin kauemmaksi – yhteistyöhön museoiden ja arkistojen sekä sellaisiin yhteyksiin julkishallinnon tietoteknisten palvelujen kanssa, joissa kirjasto- ja informaatioala voisi palvella yleisempiä kansallisia tarkoituksia. Se, että katsotaan laajemmin myös julkishallinnon palvelujen suuntaan on mielestäni hyvä ratkaisu. Kirjasto- ja informaatioalan asiantuntemuksella on kirjastoja laajemmin annettavaa nimenomaan alueille, joita strategiassa otetaan esiin – standardien, metadatan ja sanastojen suunnitteluun. Siksi se ammattitaito ja osaaminen, jota alalla on, kannattaisi ehdottomasti hyödyntää.

Strategiassa esitetyt uudenlaiset rakenteet synnyttäisivät uudenlaisia konsortioita, keskittäisivät tietojärjestelmiä ja niihin liittyvää työtä sekä päätöksentekoa. Järjestelyssä on erilaisia hyötyjä ja haasteita osapuolille.

Jotta Kansalliskirjasto voisi toteuttaa suunnitelmat, sillä tulisi olla käytössään siihen tarvittavat resurssit, mikä merkitsee panostamista soveltuvaan osaamiseen ja henkilöresursseihin. Strategiassa osaamisen kehittämistä onkin priorisoitu.

Synergiaedut keskitetyimmistä tietojärjestelmätyöstä ovat jo tähän saakka olleet ilmeisiä. LINNEA2-konsortion kirjastoissa tarvittu kirjastojärjestelmien hankinta- ja ylläpitotyö on voitu keskittämisen ansiosta ulkoistaa. Sama koskee elektronisten aineistojen liittyvää monimutkaista sopimuksellisia ja hankintajärjestelyjä. Yhteishankinnat ovat tulleet myös edullisemmiksi. Toimintamallin laajentaminen yleisiin- ja erikoiskirjastoihin on epäilemättä ollut toivottu kehityksen suunta.

Kirjastojen kannalta keskittyminen ja yhteistyö yhteisjärjestelmien osana on kuitenkin monella tavalla haastavaa. Kun päätöksenteko siirtyy yhteistyöorganisaatioille, on vaarana, että kirjastojen asiantuntemus ei välttämättä riitä niiden päätösten arviointiin, joihin yhteistyöelimissä osallistutaan. Siksi riittävä koulutus ja hyvin toimiva viestintä on uusissa yhteistyörakenteissa ensiarvoisen tärkeää. Olisi tärkeää varmistaa, että järjestelyissä ei synny osaamiskuiluja kirjastojen ja keskittyneiden rakenteiden toimijoiden välille. Yhteisjärjestelmiin voidaan kirjastoissa sitoa myös merkittävä osa taloudellisista resursseista, jolloin perustelut järjestelmien tuomiin hyötyihin ovat erityisen tärkeitä.

Tietojärjestelmien osalta huomio kiinnittyy siihen, että ennakoitu Voyager-kirjastojärjestelmän vaihdos järjestelmän elinkaaren päättymisen takia ei näy suunnitelmissa. Huomio kiinnittyy sen käyttöliittymien ja yhteiskäytön kehittämiseen, mikä sinänsä on erinomainen asia. Viime vuosina erityisesti verkkokäyttäjien tavat lähestyä palveluja ovat tulleet Google-keskeisiksi.

Samalla on näkyvillä käyttäjien into hakeutua palveluihin, jotka tavoittavat halutut tiedonlähteet ja palvelut mahdollisimman laaja-alaisesti. Käyttäjien tarpeiden kannalta moni- ja yhteishakuihin suuntautuminen onkin perusteltua.

Strategiassa viitataan tarpeeseen kehittää osaamista ja tiedonhakua tukemaan Web 2.0 – tyyppisiä sovelluksia. Haluttujen yhteisöpalvelujen luonne jää kuitenkin viittauksenomaiseksi. Mitä niiltä halutaan, on vielä avointa. Uuden sukupolven kirjastojärjestelmissä on kuitenkin toteutettu monia Web 2.0 –palveluja jo monipuolisesti erilaisina käyttäjää lähemmäksi tulevana palveluina – aineistojen arvioina, arvosteluina ja sisältöjen nostoina ja lähemmäksi tuomisena eri muodoissaan. Näiden käyttäjien jo suosimien toimintojen toivoisi nousevan priorisoiduiksi tulevassa kehityksessä.

Palvelukonseptien kehittämisen ja juridiikan esille nostaminen uusina osaamisen kehittämisen alueina ovat mielestäni erittäin kannatettavia.

Kansalliskirjaston tietohallintostrategian suunta on tavattoman mittava. Koska kaikilla esitetyillä alueilla ei vielä toimita hallinnollisesti, periaatteellisesti ja konkreettisesti, suunnitelmasta ei näy, miten suuriin askeleisiin käytännössä pyritään. Toteuttaminen voikin olla jo hallinnollisesti ja yhteisten periaatteiden ja tavoitteiden luomisessa haastavaa ja työlästä.

Strategia on kaikkienensa looginen ja suomalaisten kirjastojen yhteistyötä edistävä tavalla, jolla saatettaisiin resurssit myös muiden toimialojen käyttöön soveltuvin osin.

Päivikki Karhula
Johtava tietoasiantuntija
Eduskunnan kirjasto